

1. Doctrină, studii, comentarii

OPINII CU PRIVIRE LA CONDIȚIILE ÎN CARE SUNT EXCLUSE DE LA PROTECȚIE JURIDICĂ PRIN DREPT DE AUTOR FOTOGRAFIILE UNOR SCRISORI, ACTE, DOCUMENTE DE ORICE FEL, DESENE TEHNICE ȘI ALTELE ASEMENEA, PRECUM ȘI MATERIALELE REZULTATE DINTR-UN ACT DE REPRODUCERE A UNEI OPERE DE ARTĂ VIZUALĂ

Teodor BODOAȘCĂ*

Rezumat

Legea nr. 8/1996 privind dreptul de autor și drepturile conexe a fost modificată și completată masiv de Legea nr. 69/2022, evenimentul legislativ fiind motivat de necesitatea transpunerii în sistemul de drept al României a două directive: Directiva (UE) 2019/789 a Parlamentului European și a Consiliului din 17 aprilie 2019 de stabilire a normelor privind exercitarea dreptului de autor și a drepturilor conexe, aplicabile anumitor transmisii online ale organismelor de radiodifuziune și anumitor retransmisii ale programelor de televiziune și radio și de modificare a Directivei 93/83/CEE a Consiliului; Directiva (UE) 2019/790 a Parlamentului European și a Consiliului din 17 aprilie 2019 privind dreptul de autor și drepturile conexe pe piața unică digitală și de modificare a Directivelor 96/9/CE și 2001/29/CE.

Din multitudinea modificărilor și completărilor aduse Legii nr. 8/1996, în cadrul studiului propus vom analiza doar condițiile în care categoriile de obiecte, prevăzute de art. 9 lit. g), respectiv lit. h), sunt excluse de la protecția legală prin drept de autor („fotografiile unor scrisori, acte, documente de orice fel, desene tehnice și altele asemenea”, respectiv „materialele rezultate dintr-un act de reproducere a unei opere de artă vizuală, al cărei termen de protecție a expirat, cu excepția cazului în care materialul rezultat din actul de reproducere este original, în sensul că reprezintă o creație intelectuală proprie a autorului”). De asemenea, ne-am propus să supunem analizei și dispozițiile art. 9¹ consacrate condițiilor în care o operă sau un alt obiect protejat se află în afara circuitului comercial.

Din analiza dispozițiilor Legii nr. 69/2022 nu rezultă că aceste modificări și completări au fost determinate de necesitatea transpunerii

* Prof. univ. dr. habil., Universitatea „Dimitrie Cantemir” din Târgu Mureș, conducător de doctorat la Universitatea „Lucian Blaga” din Sibiu, E-mail: bodoasca_teodor@yahoo.com.

celor două directive, împrejurare care pune problema identificării adevăratelor resorturi ale demersului normativ analizat.

Cuvinte-cheie: fotografii, înscrisuri, opere de artă vizuală, acte de reproducere, circuit comercial

Abstract

Law no. 8/1996 on copyright and related rights was massively amended and supplemented by Law no. 69/2022, the legislative event being motivated by the need to transpose two directives into the Romanian legal system: Directive (EU) 2019/789 of the European Parliament and of the Council of 17 April 2019 laying down rules on the exercise of copyright and related rights applicable to certain online transmissions by broadcasters and certain retransmissions of television and radio programmes and amending Council Directive 93/83/EEC; Directive (EU) 2019/790 of the European Parliament and of the Council of 17 April 2019 on copyright and related rights in the digital single market and amending Directives 96/9/EC and 2001/29/EC.

From the multitude of amendments and supplements made to Law No 8/1996, in the proposed study we will only analyze the conditions under which the categories of objects, provided for in Article 9(g) and (h) respectively, are excluded from legal protection by copyright („photographs of letters, deeds, documents of any kind, technical drawings and the like” and „material resulting from an act of reproduction of a work of visual art the term of protection of which has expired, unless the material resulting from the act of reproduction is original in the sense that it is the author’s own intellectual creation”). We have also proposed to analyze the provisions of Article 9¹, devoted to the conditions under which a work or other protected subject matter is outside the commercial circuit.

An analysis of the provisions of Law No 69/2022 does not show that these amendments and supplements were prompted by the need to transpose the two directives, which raises the question of identifying the real reasons for the legislative approach under analysis.

Keywords: photographs, inscriptions, works of visual art, reproduction acts, commercial circuit

Résumé

La Loi n. 8/1996 sur le droit d’auteur et les droits voisins a été massivement modifiée et complétée par la loi no. 69/2022, l’événement législatif étant motivé par la nécessité de transposer deux directives dans le système juridique roumain: la directive (UE) 2019/789 du Parlement Européen et du Conseil du 17 avril 2019 établissant les règles relatives à

l'exercice du droit d'auteur et droits voisins, applicables à certaines transmissions en ligne d'organismes de radiodiffusion et à certaines retransmissions de programmes de télévision et de radio et modifiant la Directive 93/83/CEE du Conseil; la Directive (UE) 2019/790 du Parlement Européen et du Conseil du 17 avril 2019 sur le droit d'auteur et les droits voisins dans le marché unique numérique et modifiant les Directives 96/9/CE et 2001/29/CE.

De la multitude de modifications et de suppléments apportés à la Loi no. 8/1996, dans le cadre de l'étude proposée, nous analyserons uniquement les conditions dans lesquelles les catégories d'objets, prévues par l'art. 9 lettre g), respectivement lettre h), sont exclues de la protection légale par le droit d'auteur («photographies de lettres, actes, documents de toute nature, dessins techniques et similaires», respectivement «les éléments résultant d'un acte de reproduction d'une œuvre d'art visuel, dont la durée de la protection a expiré, sauf si le matériel résultant de l'acte de reproduction est original, dans le sens qu'il représente la propre création intellectuelle de l'auteur»). Nous avons également proposé de soumettre à l'analyse les dispositions de l'art. 9¹, consacrées aux conditions dans lesquelles une œuvre ou un autre objet protégé se trouve en dehors du circuit commercial.

L'analyse des dispositions de la loi no. 69/2022 ne montre pas que ces changements et suppléments ont été déterminés par la nécessité de transposer les deux directives, une circonstance qui pose le problème de l'identification des véritables ressorts de l'approche normative analysée.

Mots-clés: photographies, documents, œuvres d'art visuel, actes de reproduction, circuit commercial

1. Fotografiele unor scrisori, acte, documente de orice fel, desene tehnice și altele asemenea

Ab initio, subliniez că art. 9 lit. g)¹ a preluat *ad litteram* art. 85 alin. (2) (anterior republicării Legii nr. 8/1996 din anul 2018²). Pentru a evita apariția unui paralelism, art. 86 a fost abrogat³. Cel mai probabil, lit. g) a

¹ Lit. g) și h) au fost introduse de art. I pct. 3 din Legea nr. 69/2022 pentru modificarea și completarea Legii nr. 8/1996 privind dreptul de autor și drepturile conexe (publicată în M. Of. nr. 321 din 1 aprilie 2022).

² Legea nr. 8/1996 a fost publicată în M. Of. nr. 60 din 26 martie 1996 și republicată în nr. 489 din 14 iunie 2018 (notă: ori de câte ori în cuprinsul studiului facem referire la norme juridice fără să indicăm actul normativ avem în vedere Legea nr. 8/1996).

³ Paralelismele constau în „instituirea aceluiași reglementări în mai multe articole sau alineate din același act normativ ori în două sau mai multe acte normative. Pentru sublinierea unor conexiuni legislative se utilizează norma de trimitere” [a se vedea art. 16 alin. (1) din Legea nr. 24/2000 privind normele de tehnică legislativă pentru elaborarea

fost introdusă la art. 9 pentru a fi grupate toate elementele care nu beneficiază de protecție juridică prin drept de autor în cadrul aceluiași articol.

Legea nr. 8/1996, enumerând exemplificativ categoriile de opere care constituie obiect al dreptului de autor, evocă, printre altele, „operele fotografice, fotogramele peliculelor cinematografice, precum și orice alte opere exprimate printr-un procedeu analog fotografiei” [art. 7 lit. f)]⁴.

Dintre acestea, art. 9 lit. g) exceptează de la protecția juridică prin drept de autor doar materialele fotografiilor unor scrisori, acte, documente de orice fel, desene tehnice și altele asemenea. *Per a contrario*, fotografiile care reprezintă alte obiecte sau ființe, sub rezerva că îndeplinesc condițiile legale pentru a fi considerate opere, sunt protejate juridic prin drept de autor. Sunt protejate astfel, spre exemplu, fotografiile care reprezintă diverse peisaje, construcții, utilaje, animale sau chiar persoane fizice.

De asemenea, *per a contrario*, fotogramele peliculelor cinematografice și creațiile exprimate printr-un procedeu analog fotografiei, chiar dacă au ca obiect scrisori, acte, documente de orice fel ori desene tehnice sau altele asemenea, nu sunt excluse de la protecție juridică prin drept de autor. Spre exemplu, sunt protejate prin drept de autor fotogramele peliculele cinematografice cu caracter documentar, care cuprind imaginea statică a unor documente⁵. Se poate afirma că, în cazul acestora, legiuitorul a instituit o prezumție de originalitate (creativitate). Neîndoielnic, prezumția este doar relativă (*iuris tantum*).

De principiu, se pune problema fundamentului excluderii de la protecția juridică prin drept de autor a fotografiilor unor acte, scrisori, documente sau desene tehnice ori altele asemenea. Apreciez că o motivație plauzibilă ar putea fi presupunerea legiuitorului că aceste fotografii și înscrisurile reproduse sunt lipsite de creativitate, știut fiind faptul că originalitatea este o condiție de fond esențială pentru existența operei⁶.

actelor normative (publicată în M. Of. nr. 139 din 31 martie 2000 și republicată în nr. 260 din 21 aprilie 2010)].

⁴ Art. 7 lit. f) a fost completat, în sensul adăugării „fotogramelor peliculelor cinematografice” (art. I pct. 2 din Legea nr. 69/2022). Anterior, art. 86 alin. (1) din Legea nr. 8/1996 a prevăzut că „sunt considerate opere fotografice și fotogramele peliculelor cinematografice”. Practic, completarea art. 7 lit. f) și abrogarea art. 86 alin. (1) au fost determinate de nevoi de concentrare a materiei, respectiv pentru evitarea unui paralelism.

⁵ „Fotograma” este explicată ca o „fotografie specială (luată din avion sau puncte înalte), care îndeplinește condiția de a oferi o perspectivă centrală, pe baza căreia se pot face măsurători precise asupra obiectului a cărui imagine o reproduce și care se folosește mai ales în topografie sau cartografie”. De asemenea, fonograma are și semnificația de „porțiune a unei pelicule cinematografice, care cuprinde o imagine statică completă” (a se vedea *Dicționarul explicativ al limbii române (Dex)*, apărut sub egida Academiei României, Institutul de Lingvistică „Iorgu Iordan”, ed. a II-a, Ed. Univers Enciclopedic, București, 1998, p. 395).

⁶ Pentru detalii, a se vedea: T. Bodoaşcă, *Discuții privind conceptul de operă (de creație intelectuală) și condițiile de fond pentru protecția ei juridică*, în *Dreptul* nr. 5/2016, p. 97 și

Fotografiile sunt considerate copii fidele (tehnice) sau de rutină ale diverselor înscrisuri și, drept urmare, lipsite de originalitate. Spre exemplu, se poate afla într-o asemenea situație copia unui act de identitate sau a unui act de stare civilă ori a înscrisului în care este consemnat un contract de vânzare cumpărare. Numai așa se explică de ce, spre deosebire de categoria următoare, este exclusă posibilitatea protejării lor juridice prin drept de autor în situația în care ar cuprinde și elemente de creativitate.

De asemenea, legiuitorul prezumă și faptul că însuși înscrisurile enumerate de art. 9 lit. g) sunt lipsite de originalitate și, drept urmare, nu sunt opere.

Cu toate acestea, prezumțiile sunt doar relative, motiv pentru care pot fi răsturnate prin administrarea probei contrare⁷, putându-se dovedi contrariul, adică împrejurarea că înscrisul sau fotografia acestuia ori ambele conțin elemente de originalitate. O interpretare în sensul că aceste prezumții sunt absolute ar fi nerațională, incompatibilă cu principiul înscris în art. 7 din Legea nr. 8/1996.

Proxima consecință a dispozițiilor art. 9 lit. g) din Legea nr. 8/1996 este că fotografiile scrisorilor, actelor, documentelor de orice fel, desenelor tehnice și altora asemenea, nefiind considerate „opere fotografice”, realizatorul lor nu beneficiază de dreptul de suită. Art. 24 alin. (1) din Legea nr. 8/1996 conferă acest drept doar autorului „unei opere originale de artă grafică sau plastică ori al unei *opere fotografice*” (s.n.)⁸. Probabil, acesta a fost și este scopul urmărit de legiuitor.

Se observă că art. 9 lit. g) nu face distincție sub aspectul numărului fotografiilor. Drept urmare, excluderea de la protecție juridică prin drept de autor operează și în situațiile în care numărul fotografiilor este limitat și sunt efectuate cu autorizarea realizatorului ori a persoanei fizice sau juridice care a dobândit exercițiul dreptului de utilizare. În context, semnalez că sunt considerate opere de artă originală și copiile operelor de artă sau fotografice, care au fost realizate într-un număr limitat de către însuși autorul lor sau cu aprobarea acestuia⁹. Dacă, spre exemplu, copiile unei corespondențe literare sunt realizate pe cale fotografică, într-un număr limitat chiar de autorul corespondenței ori cu aprobarea acesteia, sunt considerate opere și, drept urmare, beneficiază de protecție juridică prin

urm.; C. R. Romițan, *Originalitatea, condiție esențială de protecție a creațiilor intelectuale în domeniul literar artistic și științific*, în *Dreptul* nr. 7/2008, p. 72; V. Roș, *Dreptul proprietății intelectuale*, Ed. Global Lex, București, 2001, p. 79 și urm.

⁷ A se vedea art. 328 alin. (2) C. pr. civ.

⁸ Pentru detalii privind dreptul de suită, a se vedea T. Bodoaşcă: *Unele contribuții la studiul regimului juridic al dreptului de suită*, în *RRDPI* nr. 3/2009; *Dreptul proprietății intelectuale*, ed. a V-a, Ed. Universul Juridic, București, 2021, p. 61 și urm.; M. Romițan, *Dreptul de suită*, în *RRDPI* nr. 3/2005, p. 64 și urm.

⁹ Art. 24 alin. (3) din Legea nr. 8/1996.

drept de autor întocmai ca opera reprodusă. Mai mult, aceste copii sunt purtătoare de drept de suită.

Art. 9 lit. g) din Legea nr. 8/1996 cuprinde o enumerare exemplificativă, interpretare susținută categoric de exprimarea din finalul textului. Expresia „și altele asemenea” nu este atașată doar „desenelor tehnice”, ci tuturor elementelor enumerate de art. 9 lit. g) (scrisori, acte și documente de orice fel). Această exprimare permite o interpretare extensivă a textului. Cu toate acestea, includerea și a altor elemente are o limită obiectivă – existența unor elemente de originalitate în ceea ce privește fotografiile sau înscrisurile reproduse pe această cale ori a ambelor. Fiind o chestiune de fapt, prezența sau nu a elementelor de creativitate se impune a fi analizată *in concreto*, de la caz la caz.

„Scrisoarea” este o comunicare realizată în scris între două sau mai multe persoane¹⁰.

Evident, conținutul scrisorii poate fi divers, de la evocarea unor simple date și fapte, până la comunicarea unor creații literare, artistice ori științifice. De asemenea, nu poate fi ignorat nici faptul că, cel mai adesea, scrisorile cuprind elemente ce țin de viața intimă, privată sau familială a persoanelor fizice implicate ori au caracter confidențial.

În opinia noastră, pentru ca fotografia unei scrisori anume să fie exclusă de la protecție juridică, inclusiv prin drept de autor, analiza trebuie nuanțată.

Dacă scrisoarea cuprinde elemente de creativitate literară, artistică sau științifică este operă și, drept urmare, beneficiază de protecție juridică prin drept de autor. Se poate afla în această situație, spre exemplu, o scrisoare care aparține genului literar al corespondenței ori alta prin care este comunicată o creație științifică. Reproducerea unei asemenea scrisori, inclusiv prin fotografiere, poate fi realizată doar cu autorizarea autorului sau a persoanei fizice sau juridice care a dobândit dreptul de utilizare a operei¹¹. De asemenea, pentru identitate de rațiune, dacă numărul fotografiilor este limitat și acestea sunt realizate cu autorizarea autorului sau a persoanei care a dobândit exercițiul dreptului de utilizare, însăși fotografiile respective ar trebui considerate opere și protejate juridic prin drept de autor.

În schimb, dacă scrisoarea cuprinde date ce țin de viața intimă, privată sau familială a persoanelor implicate ori au caracter confidențial, fotografierea ei liberă pune în discuție nesocotirea dreptului constituțional al persoanei fizice de a-i fi respectată viața intimă, familială și privată, precum

¹⁰ A se vedea *Dex*, p. 964-965.

¹¹ A se vedea art. 13 lit. a) coroborat cu art. 3 alin. (4) și (5), precum și cu art. 12 din Legea nr. 8/1996.

și secretul corespondenței¹². Privite lucrurile din această perspectivă, fotografia unei asemenea scrisori, chiar dacă nu îndeplinește condițiile legale pentru a fi considerată operă, nu poate fi realizată decât cu autorizarea persoanei la care se referă datele respective și cu respectarea dispozițiilor legale care recunosc sau operaționalizează dreptul persoanei fizice de a-i fi respectată viața intimă, privată și familială, precum și secretul corespondenței.

Din cele prezentate se poate desprinde concluzia că, în practică, dispozițiile art. 9 lit. g) din Legea nr. 8/1996 referitoare la fotografierea unor scrisori prezintă un potențial real de interpretări diverse și de a genera litigii. În esență, suntem în prezența unei norme superficial fundamentate juridic, cu risc sporit de a produce consecințe practice imprevizibile și, mai ales, negative.

În vorbirea curentă din limba română modernă, termenul „act” desemnează un „document eliberat, emis etc de o autoritate prin care se atestă un fapt, o obligație, identitatea cuiva etc” sau, pur și simplu, de „înscris”¹³. Practic, în condițiile art. 9 lit. g) din Legea nr. 8/1996, „actul” poate fi considerat „document”.

Este de notorietate faptul că, din punct de vedere juridic, „actul”, analizat ca *negotium*, este o manifestare sau un acord de voințe cu scopul de a produce consecințe juridice¹⁴ sau, în alți termeni, este un „act juridic”. Actele juridice sunt susceptibile de clasificare după diverse criterii, precum: natura juridică, importanța, numărul părților, scopul urmărit, conținut, momentul în care produc efecte, modul de executare, reglementare și denumirea legală. Spre exemplu, după criteriul naturii lor, sunt acte juridice de drept privat (civile, comerciale¹⁵), acte juridice de drept administrativ, acte juridice jurisdicționale și acte juridice normative.

În schimb, ca *instrumentum probationem*, actul juridic este înscrisul în care este materializată manifestarea sau acordul de voințe (*negotium*).

Față de paleta largă a formelor pe care le poate îmbrăca „actul”, este dificil de stabilit ce a vizat legiuitorul prin utilizarea acestui termen. Probabil, sunt avute în vedere fotografiile acelor acte care încorporează manifestarea sau acordul de voințe al particularilor, persoane fizice sau

¹² A se vedea art. 26 alin. (1), respectiv art. 28 din Constituție [pentru detalii privind aceste drepturi, a se vedea V. Cioclei, *Viața intimă, familială și privată*, respectiv *Secretul corespondenței*, în *Constituția României. Comentariu pe articole*, de I. Muraru, E. S. Tănăsescu (coordonatori) și colectiv, Ed. C. H. Beck, București, 2008, p. 245 și urm.].

¹³ A se vedea *Dex*, p. 9.

¹⁴ A se vedea: Gh. Beleiu, *Drept civil român. Introducere în dreptul civil. Subiectele dreptului civil*, ed. a XI-a, revăzută și adăugită de M. Nicolae și P. Trușcă, Ed. Universul Juridic, București, 2007, p. 127-129; P. Vasilescu, *Actul civil*, în *Introducere în dreptul civil* de I. Reghini, Ș. Diaconescu, P. Vasilescu, Ed. Hamangiu, București, 2013, p. 423 și urm.

¹⁵ Pentru detalii privind clasificarea actelor juridice civile, a se vedea M. N. Costin, M. C. Costin, *Dicționar de drept civil*, Ed. Lumina Lex, București, p. 18 și urm.

juridice. Poate susține această interpretarea următoarea categorie enumerate, aceea a „documentelor de orice fel”.

Spre exemplu, ar putea fi inclus în categoria „acte” înscrisul în care este încorporat un testament sau o declarație publică. Cu toate acestea, în cazul acestor exemple, nu pot fi excluse elementele de creativitate. Spre exemplu, un testament, dacă este literar¹⁶, este ocrotit juridic prin drept de autor.

„Documentul” are înțelesul de „act prin care se adevărește, se constată sau se preconizează un fapt, se conferă un drept, se recunoaște o obligație”¹⁷. Sunt circumscrise acestei categorii, mai ales, actele emise de autoritățile sau instituțiile publice. Cu toate acestea, nu poate fi ignorat faptul că art. 9 lit. b) din Legea nr. 8/1996 exclude de la protecție prin drept de autor „textele oficiale de natură politică, legislativă, administrativă, judiciară și traducerile oficiale ale acestora”. În fond, cu excepția textelor oficiale de natură politică, celelalte sunt acte juridice (normative, administrative, judiciare). Spre exemplu, sunt astfel de documente, textul unei legi, un proces verbal de constatare a unei contravenții și o hotărâre judecătorească prin care a fost soluționat un litigiu. Fără a relua, cu excepția, actelor normative, care sunt de folosință publică, cele de natură administrativă sau judiciară pot cuprinde elemente care privesc o anumită persoană fizică sau juridică și, drept urmare, au caracter confidențial.

„Desenul tehnic” sau liniar este o reprezentare prin desen a obiectelor tehnice în scopul fabricării lor”. Desenul tehnic, ca atare, este circumscris operelor științifice, fiind inclus în categoria „proiectelor și documentațiilor științifice”¹⁸.

Apreciez că, pentru identitate de rațiune, și în cazul desenului tehnic, ca de altfel a oricărei creații susceptibile de reproducere prin fotografiere, dacă numărul copiilor este limitat și acestea sunt realizate cu autorizarea autorului ori a persoanei fizice sau juridice care a dobândit exercițiul dreptului de utilizare, fotografiile respective ar trebui să fie supuse aceluiași regim juridic ca însăși creația științifică produsă. În caz contrar, se deschide calea unor abuzuri doar pentru simplul fapt că elementele reproduse nu fac parte din categoria „operelor originale de artă grafică sau fotografice”.

Față de cele prezentate, consider oportun ca, *de lege ferenda*, art. 9 lit. g) din Legea nr. 8/1996 să fie modificat în sensul că nu pot beneficia de protecția legală a dreptului de autor „fără a exclude protecția juridică de altă natură, fotografiile unor scrisori, acte, documente de orice fel, desene tehnice și altele asemenea, cu excepția cazului în care fotografiile sau

¹⁶ A se vedea „testamentul literar” al lui Enăchiță Văcărescu [disponibil online la adresa web: <https://www.versuri.ro/versuri/ienachita-vacarescu-testament-literar/> (accesată la data de 24 martie 2023)].

¹⁷ A se vedea *Dex*, p. 313.

¹⁸ *Ibidem*, p. 286.

înscrisurile respective reprezintă o creație intelectuală”. Nu lipsit de interes este chiar modificarea ipotezei art. 9, astfel ca excepția să privească toate elementele enumerate de acest articol.

2. Materialele rezultate dintr-un act de reproducere a unei opere de artă vizuală, al cărei termen de protecție a expirat, cu excepția cazului în care materialul rezultat din actul de reproducere este original, în sensul că reprezintă o creație intelectuală proprie a autorului.

Această excepție, întocmai ca precedentă, pune în discuție interpretarea condițiilor în care poate fi incidentă și a resorturilor care l-au determinat pe legiuitor să o instituie.

Probabil, opțiunea pentru ea a fost animată de același scop: excluderea de la beneficiul dreptului de suită a materialelor rezultate din acte de reproducere a unor opere de artă.

Și în acest caz, lipsa de predictibilitate a legiuitorului generează reale dificultăți de interpretare și, cel mai probabil, consecințe practice negative.

Din conținutul normativ al art. 9 lit. h), se desprinde concluzia că, pentru incidența acestei excepții, trebuie întrunite cumulativ trei cerințe: materialele rezultă dintr-un act de reproducere a unei opere de artă vizuală; termenul de protecție pentru materialul respectiv a expirat; materialul rezultat din actul de reproducere nu este original.

Facem precizarea că „reproducerea operei” este unul dintre cele 9 drepturi distincte și exclusive ale autorului generate de exercitarea dreptului său patrimonial de a utiliza opera¹⁹. Întrucât nașterea acestora depinde esențial de exercitarea dreptului de a utiliza opera, am numit aceste drepturi „drepturi subsecvente dreptului de utilizare a operei”²⁰.

Drepturile subsecvente dreptului de utilizare a operei presupun posibilitatea autorului de a autoriza sau interzice realizarea unor operațiuni în legătură cu opera sa (reproducerea, distribuirea, importul, închirierea, împrumutul, comunicarea publică, radiodifuzarea, retransmiterea prin cablu, realizarea de opere derivate și retransmisia). Evident, fiind recunoscute autorului, acestea pot fi exercitate nemijlocit de către el ori pe cale de reprezentare. De asemenea, în condițiile Legii nr. 8/1996, drepturile subsecvente pot reveni și pot fi exercitate în nume propriu de alte persoane fizice sau juridice decât autorul operei²¹.

¹⁹ A se vedea art. 13 din Legea nr. 8/1996.

²⁰ A se vedea T. Bodoaşcă, *Dreptul proprietății intelectuale, cit. supra*, p. 61.

²¹ Chiar dacă art. 13 din Legea nr. 8/1996 se referă exclusiv la „autor”, în condițiile art. 3 și urm. din Legea nr. 8/1996, pot deveni titulari ale dreptului de autor, inclusiv al dreptului de utilizare a operei, și alte persoane fizice sau juridice. Titularul dreptului de autor nu este sinonim cu „utilizatorul” operei. Sunt noțiuni juridice diferite. În condițiile art. 3 alin. (4) din

Art. 14 din Legea nr. 8/1996 stabilește semnificația termenului „reproducere”, în sensul că, prin aceasta, „se înțelege realizarea, integrală sau parțială, a uneia ori a mai multor copii ale unei opere, direct sau indirect, temporar ori permanent, prin orice mijloc și sub orice formă, inclusiv realizarea oricărei înregistrări sonore sau audiovizuale a unei opere, precum și stocarea permanentă ori temporară a acesteia cu mijloace electronice”.

Observăm că, în condițiile art. 14, reproducerea operei poate fi integrală sau parțială. Spre exemplu, este o reproducere integrală fotografierea unei sculpturi. În schimb, fotografierea unei sculpturi din cadrul unui grup statuar este doar parțială.

Față de conținutul art. 9 lit. h), se pare că actul de reproducere, pentru a fi exclus de la protecția juridică prin dreptul de autor, trebuie să constituie o copie integrală a unei opere de artă vizuală. *Per a contrario*, nu intră sub incidența acestei excepții materialele care reproduc doar parțial o asemenea operă. În alți termeni, materialele care constituie reproduceri parțiale ale operei sunt protejate juridic prin drept de autor. Evident, soluția este nerațională. Pentru evitarea acestei inadvertențe, se impune ca prevederile art. 9 lit. h) să fie compatibilizate cu cele ale art. 14, în sensul de a se referi la „materialele rezultate dintr-un act de reproducere totală sau parțială a unei opere de artă vizuală”.

Chiar dacă textul analizat se referă la „un act de reproducere”, *a fortiori*, este incident și în situația în care există o multitudine de acte de reproducere a operei din care, evident, au rezultat mai multe materiale. Spre exemplu, o sculptură este fotografiată din diverse unghiuri sau în mod repetat, la intervale de timp, distanțe sau condiții ambientale diferite.

Legea nr. 8/1996 nu se referă explicit la „opere de artă vizuală”, ci doar la „opere de artă grafică sau plastică”, „opere de artă monumentală” și „opere de artă aplicată produselor destinate unei utilizări practice” [art. 7 lit. g)]. Rămâne în sarcina literaturii juridice să descifreze înțelesul acestei expresii.

Art. 124 alin. (7) din Legea nr. 8/1996, fiind plasat în contextul dispozițiilor consacrate regimului juridic al operelor orfane, prevede sursele de căutare pentru stabilirea statului de opere orfane în cazul „operelor vizuale”. Se observă că textul nu face precizarea că aceste opere sunt de „artă”, motiv pentru care permite o interpretare extensivă, în sensul că sunt

Legea nr. 8/1996, este considerat utilizator „orice persoană fizică sau juridică care întreprinde acțiuni condiționate de autorizarea de către autori sau titularii de drepturi, de remunerarea acestora sau de plata unor compensații către aceștia și care nu acționează în calitate de consumator” (pentru detalii, a se vedea T. Bodoaşcă, *Opinii privind autorul, subiectul și titularul dreptului de autor, precum și utilizatorul în reglementarea Legii nr. 8/1996 privind dreptul de autor și drepturile conexe*, în Volumul *Controverse în proprietatea intelectuală*, Ed. Universul Juridic, București, 2019, pp. 8 și urm.).

vizate și alte categorii de opere decât cele de artă. Cu toate acestea, în continuare, art. 124 alin. (7) se referă la „cele (operele) din categoriile *artelor plastice, fotografiei, ilustrațiilor, designului și arhitecturii*” (p.n., s.n.). De asemenea, la lit. b) din cadrul art. 124 alin. (7), sunt evocate „bazele de date ale organismelor de gestiune colectivă relevante, în special în cazul *artelor vizuale*” (s.n.). În acest caz, legiuitorul a omis să precizeze că este vorba despre „opere”. Drept urmare, și sub acest aspect, textul permite o interpretare extensivă, în sensul că ar putea fi vizate nu doar opere, ci și alte materiale, care nu întrunesc condițiile pentru a fi considerate opere.

Cu observațiile și rezervele prezentate, dispozițiile art. 124 alin. (7) ar putea fi interpretate în sensul că au în vedere și „operele de artă vizuală”, evocate de art. 9 lit. g). Oricum, modul imprecis de exprimare a legiuitorului justifică demersul de a încerca explicarea sensului juridic al expresiei „operă de artă vizuală”.

Pentru a fi în prezența unei „opere de artă vizuală”, aceasta trebuie să îndeplinească două condiții: este de artă; este perceptibilă doar vizual.

Opera este de artă dacă este circumscrisă domeniului „artistic” de creație. Concluzia este susținută de enumerările prevăzute de art. 7 lit. g)-i) din Legea nr. 8/1996. *Per a contrario*, sunt excluse de la incidența dispozițiilor art. 9 lit. h) materialele rezultate din acte de reproducere a operelor din domeniul „literar” și „științific”, chiar dacă sunt perceptibile doar vizual.

Pe cale de consecință, nu sunt protejate juridic prin drept de autor materialele rezultate din acte de reproducere a următoarelor opere: de artă grafică sau plastică (sculptură, pictură, gravură, litografie, artă monumentală, scenografie, tapiserie, ceramică, plastica sticlei și a metalului, desene, design) și cele de artă aplicată produselor destinate unei utilizări practice; arhitectură (inclusiv planșele, machetele și lucrările grafice ce formează proiectele de arhitectură); lucrările plastice, hărțile și desenele din domeniul topografiei, geografiei și științei în general.

Chiar dacă sunt circumscrise domeniului „artistic”, nu sunt „opere de artă” cele enumerate de art. 7 lit. c)-f) din Legea nr. 8/1996, în speță: compozițiile muzicale; operele dramatice, dramatico-muzicale, operele coregrafice și pantomimele; operele cinematografice, precum și orice alte opere audiovizuale; operele fotografice, fotogramele peliculelor cinematografice, precum și orice alte opere exprimate printr-un procedeu analog fotografiei. De fapt, majoritatea dintre ele sunt perceptibile audiovizual sau doar audio. Drept urmare, materialele rezultate din acte de reproducere a acestor opere nu intră sub incidența art. 9 lit. g).

Din perspectiva analizei noastre, o situație specială o au materialele rezultate din acte de reproducere a operelor fotografice. Chiar dacă aceste opere sunt perceptibile doar vizual, materialele rezultate din acte de